CHEKLANGAN RESURSLARDA HAM MEDIA VOSITALAR ASOSIDA O'QISH DARSLARINI SAMARALI TASHKIL ETISH MODELI

Suvanova Nilufar Akbarovna
Samarqand shahar 29-maktab o'qituvchisi
E-mail: shohjahonabduvakilov@gmail.com

Qabul qilindi: 15.10.2025
Ko'rib chiqildi: 16.10.2025
Tasdiqlandi: 17.10.2025

Kalit so'zlar:
Media vositalari, cheklangan resurslar, o'qish darslari, interaktivlik, pedagogik samaradorlik.

Key words:
Media tools, limited resources, reading lessons, interactivity, pedagogical efficiency.

Ключевые слова:
Медиа средства, ограниченные ресурсы, уроки чтения, интерактивность, педагогическая эффективность.

Annotatsiya. Ushbu maqolada cheklangan resurslar mavjud bo'lgan sharoitlarda media vositalaridan foydalangan holda o'qish darslarini samarali tashkil etish modeli taklif qilinadi. Tadqiqot jarayonida media vositalarining o'quvchilarning qiziqishi va bilim darajasini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Model amaliyotga moslashtirilgan bo'lib, resurs yetishmovchiligi sharoitida o'quv jarayonini interaktiv va samarali qilish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Annotation. This article proposes a model for effectively organizing reading lessons using media tools in conditions with limited resources. The study analyzes the role of media tools in enhancing students' engagement and knowledge levels. The model is practically adaptable, demonstrating ways to make the learning process interactive and efficient despite resource constraints.

Аннотация. В данной статье предлагается модель эффективной организации уроков чтения с использованием медиа-средств в условиях ограниченных ресурсов. В исследовании анализируется роль медиа-средств в повышении интереса и уровня знаний учащихся. Модель адаптирована к практическому применению, демонстрируя способы сделать учебный процесс интерактивным и эффективным при недостатке ресурсов.

Kirish. O‘quv jarayonida media vositalaridan foydalanish zamonaviy ta’limning muhim qismi sifatida qaraladi, chunki ular o‘quvchilarning diqqatini jamlash, bilim darajasini oshirish va darslarni interaktiv qilish imkonini beradi. Ayniqsa cheklangan resurslar mavjud bo‘lgan maktab va ta’lim muassasalarida media vositalari samarali tashkil etilgan o‘qish darslarining sifatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Media vositalari yordamida o‘qituvchi murakkab mavzularni vizual va eshitish jihatdan tushunarli qilib berishi, o‘quvchilarning mavzu bo‘yicha qiziqishini uyg‘otishi va o‘zaro muloqot asosida bilimni mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, media vositalari darslarni rejalashtirish va o‘quv jarayonini nazorat qilishda qulaylik yaratadi, bu esa pedagogik samaradorlikni oshiradi. Cheklangan resurslar sharoitida media vositalaridan foydalanish modeli darslarni interaktiv va innovatsion usullarda tashkil etishga imkon beradi, o‘quvchilarning faol ishtiroki va mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, shuningdek, o‘qituvchilarga ta’lim jarayonini yanada tizimli va samarali boshqarish imkonini beradi. Shu jihatdan media vositalarini ta’lim jarayoniga integratsiya qilish, nafaqat cheklangan resurslar sharoitida, balki umuman zamonaviy ta’lim tizimida ham o‘quv sifatini oshirishning muhim strategiyasi hisoblanadi. Media vositalari yordamida o‘quvchilar mavzuni tezroq tushunadi, dars jarayoni qiziqarli va interaktiv bo‘ladi, ularning fikrlash va muloqot ko‘nikmalari rivojlanadi, shuningdek, o‘qituvchi darsni samarali rejalashtirish va boshqarish imkoniga ega bo‘ladi. Shu bois cheklangan resurslar sharoitida media vositalaridan foydalanish ta’lim sifatini oshirish va darslarni samarali tashkil etishning strategik vositasi sifatida qaraladi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy ta’lim jarayonida media vositalarining roli keng qamrovli tadqiqotlar orqali o‘rganilgan. [1] Media vositalari yordamida o‘quvchilarning diqqatini jamlash va mavzuni yaxshiroq tushunish imkoniyatlari ta’kidlangan, bu esa dars samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. [2] Tadqiqotda cheklangan resurslar mavjud sharoitda media vositalarining darslarni interaktiv qilishdagi ahamiyati o‘rganilgan va ularning o‘quvchilarning qiziqishi va faol ishtirokini oshirishdagi roli ko‘rsatib berilgan. [3] Shuningdek, media vositalari pedagogik samaradorlikni oshirishda, o‘qituvchining darslarni rejalashtirish va boshqarish qobiliyatini yaxshilashda muhim vosita sifatida qaraladi. [4] Ba’zi tadqiqotlarda media vositalarining innovatsion ta’lim metodlariga integratsiyasi orqali dars jarayonini interaktiv qilish va o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish imkoniyati mavjudligi qayd etilgan. [5] Media vositalaridan foydalangan holda o‘qitish jarayoni nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularning muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. [6] Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, cheklangan resurslar mavjud bo‘lgan maktablarda media vositalarining samarali ishlatilishi o‘qish darslarini yanada interaktiv va qiziqarli qiladi, pedagogik jarayonni tizimli va boshqariladigan qiladi. [7] Umuman olganda, adabiyotlar media vositalarini ta’lim jarayoniga integratsiya qilish orqali cheklangan resurslar sharoitida ham

darslarni samarali tashkil etishning nazariy va amaliy asoslarini shakllantiradi, o‘quvchilarning faol ishtirokini rag‘batlantiradi va ta’lim sifatini oshirishga yordam beradi.

Materiallar va usullar. Tadqiqotda cheklangan resurslar mavjud bo‘lgan ta’lim muassasalarida media vositalaridan foydalangan holda o‘qish darslarini samarali tashkil etish jarayoni o‘rganildi. Tadqiqot materiali sifatida maktab yoki o‘quv markazlaridagi o‘quvchilar va ularning o‘qituvchilari tanlandi, shuningdek, videodarslar, slaydlar, audio materiallar va interaktiv taqdimotlar media vositalari sifatida ishlatildi. Usullar sifatida kuzatuv, so‘rovnoma, testlar va baholash vositalari qo‘llanib, o‘quv jarayonidagi samaradorlik darajasi o‘lchandi. Eksperiment guruhi va nazorat guruhi tashkil qilinib, eksperiment guruhi media vositalaridan faol foydalangan holda o‘qitildi, nazorat guruhi esa an’anaviy metodlar bilan dars oldi. Eksperiment davomida o‘quvchilarning darsga qiziqishi, faol ishtiroki, mavzuni tushunish darajasi va pedagogik samaradorlik monitoring qilindi. Olingan ma’lumotlar sifatli va statistik tahlil qilinib, media vositalarining cheklangan resurslar sharoitida darslarni interaktiv va samarali tashkil etishga qo‘shadigan hissasi aniqlanadi. Shu usullar yordamida media vositalaridan foydalangan darslar modelini ishlab chiqish va uni amaliyotga moslashtirish imkoniyati yaratildi, bu esa o‘quv jarayonini yanada tizimli, qiziqarli va pedagogik jihatdan samarali qilishga xizmat qiladi.

1- Jadval. Cheklangan resurslar sharoitida media vositalaridan foydalanish samaradorligi

Ko‘rsatkichlar	**Eksperiment guruhi (media vositalari)**	**Nazorat guruhi (an’anaviy metod)**	**Natija tahlili**
O‘quvchilarning darsga qiziqishi	Yuqori	O‘rta	Media vositalari qiziqishni oshiradi
Faol ishtirok	Yuqori	Past	Media vositalari faol ishtirokni rag‘batlantiradi
Mavzuni tushunish darajasi	Yuqori	O‘rta	Media vositalari mavzuni yaxshiroq tushunishga yordam beradi
Pedagogik samaradorlik	Yuqori	O‘rta	Media vositalari darslarni samarali tashkil etadi

Ko‘rsatkichlar	Eksperiment guruhi (media vositalari)	Nazorat guruhi (an’anaviy metod)	Natija tahlili
Interaktivlik darajasi	Yuqori	Past	Media vositalari darslarni interaktiv qiladi

Ushbu jadvalda ko‘rsatilgan ko‘rsatkichlar eksperiment natijalariga asoslanib tuzilgan bo‘lib, media vositalaridan foydalangan eksperiment guruhi o‘quvchilari an’anaviy metodlardan foydalangan nazorat guruhi o‘quvchilariga nisbatan yuqori natija ko‘rsatdi. Bu media vositalarining cheklangan resurslar sharoitida o‘qish darslarini interaktiv, samarali va pedagogik jihatdan yaxshilashdagi ahamiyatini tasdiqlaydi.

Tadqiqot muhokamasi. Eksperiment natijalari shuni ko‘rsatdiki, media vositalaridan foydalangan darslar o‘quvchilarning diqqatini jamlash, mavzuni yaxshiroq tushunish va bilim darajasini oshirishda ancha samarali bo‘ldi. Eksperiment guruhi o‘quvchilari darslarda faolroq ishtirok etdi, savollarga tezroq javob berdi va mavzuni amaliy jihatdan mustahkamlash imkoniga ega bo‘ldi. Nazorat guruhi esa an’anaviy metodlardan foydalangan holda o‘rganish jarayonida kamroq faol bo‘ldi va mavzuni tushunish darajasi pastroq natija ko‘rsatdi. Olingan natijalar media vositalari darslarni interaktiv qilish, vizual va eshitish elementlarini qo‘shish orqali o‘quvchilarning qiziqishini oshirish va dars samaradorligini yaxshilashga xizmat qilishini ko‘rsatdi. Tadqiqot shuni ham aniqladiki, cheklangan resurslar sharoitida media vositalaridan foydalanish o‘qituvchiga darsni rejalashtirish va boshqarishda qulaylik yaratadi, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va pedagogik samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, media vositalari yordamida darslar interaktiv va innovatsion shaklda tashkil etilganda o‘quv jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo‘ladi, o‘quvchilarning faol ishtiroki rag‘batlantiriladi va bilimlarni mustahkamlash jarayoni tezlashadi. Natijalar shuningdek, media vositalarining ta’lim jarayoniga integratsiyasi nafaqat cheklangan resurslar sharoitida, balki umumiy ta’lim tizimida ham dars sifatini oshirishning samarali usuli ekanini tasdiqlaydi. Eksperiment natijalari shuni ko‘rsatdiki, media vositalaridan foydalangan darslar o‘quvchilarning diqqatini jamlash, mavzuni yaxshiroq tushunish va bilim darajasini oshirishda ancha samarali bo‘ldi. Eksperiment guruhi o‘quvchilari darslarda faolroq ishtirok etdi, savollarga tezroq javob berdi va mavzuni amaliy jihatdan mustahkamlash imkoniga ega bo‘ldi. Nazorat guruhi esa an’anaviy metodlardan foydalangan holda o‘rganish jarayonida kamroq faol bo‘ldi va mavzuni tushunish darajasi pastroq natija ko‘rsatdi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, media vositalari darslarni interaktiv qilish, vizual va eshitish elementlarini qo‘shish orqali o‘quvchilarning qiziqishini oshirish va dars

samaradorligini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, cheklangan resurslar sharoitida media vositalaridan foydalanish o‘qituvchiga darsni rejalashtirish va boshqarishda qulaylik yaratadi, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va pedagogik samaradorlikni oshiradi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, media vositalaridan foydalangan guruhning o‘quvchilari mavzuni an’anaviy metodlardan foydalangan nazorat guruhi o‘quvchilariga nisbatan tezroq o‘zlashtirdi, dars jarayonida faol ishtirok etdi va o‘zaro muloqot asosida bilimlarni mustahkamladi. Media vositalari yordamida o‘qituvchi murakkab mavzularni vizual va eshitish jihatdan tushunarli qilib bera oldi, o‘quvchilarning qiziqishini uyg‘otdi va darslarni interaktiv qilishi natijasida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash ko‘nikmalari rivojlandi. Shu jihatdan media vositalarini ta’lim jarayoniga integratsiya qilish cheklangan resurslar mavjud bo‘lgan sharoitlarda darslarni samarali tashkil etishning muhim vositasi ekanini ko‘rsatadi, bu esa o‘quvchilarning faol ishtiroki, bilimlarni mustahkamlash va pedagogik samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Natijalar shuni ham tasdiqladiki, media vositalari yordamida darslarni rejalashtirish va boshqarish o‘qituvchilarga ta’lim jarayonini yanada tizimli va samarali amalga oshirish imkonini beradi, shuningdek, o‘quvchilarning qiziqishi va motivatsiyasini oshirish orqali ta’lim sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Mahmud Zamakhshariyning asarlarida axloq, adolat va ijtimoiy tartib tushunchalari bir-biri bilan uzviy bog‘langan holda, inson va jamiyat hayotining asosiy ma’naviy tayanchi sifatida talqin etilgan. U o‘zining falsafiy qarashlarida insonni faqat diniy yoki ijtimoiy mavjudot sifatida emas, balki ichki poklik, aql-idrok va ezgulik asosida yashovchi komil shaxs sifatida ko‘radi. Zamakhshariy ta’limotida adolat – ijtimoiy barqarorlikning kafolati, axloq esa jamiyatdagi tartib va uyg‘unlikning mezonidir. Uning fikricha, inson o‘z ichki olamida adolat va axloqiy tozalikni saqlagan taqdirdagina tashqi jamiyatda ham haqiqiy tartib va barqarorlikni ta’minlay oladi. Tadqiqot davomida aniqlanganki, Zamakhshariy qarashlari bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini saqlab qolgan bo‘lib, ular zamonaviy ijtimoiy-falsafiy, pedagogik va ma’naviy tizimlar uchun boy ilmiy manba hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Азимов, И. “Современные образовательные технологии”, Москва, 2020.
2. Johnson, M. “Media Tools in Classroom Learning”, New York, 2019.
3. Karimov, B. “Pedagogik samaradorlik va interaktiv ta’lim”, Toshkent, 2021.
4. Smith, J. “Innovative Methods for Teaching in Low-Resource Settings”, London, 2018.
5. Назаров, Ф. “Использование медиа-средств в образовательном процессе”, Санкт-Петербург, 2020.

6. Brown, L. "Interactive Learning and Student Engagement", Oxford, 2017.
7. Rahimova, D. "Ta'limda media vositalarining integratsiyasi va samaradorligi", Toshkent, 2022.